

VERWARD GEDRAG NAH, LVB EN ASS BETER IN BEELD

Niet-zichtbare beperkingen: een handreiking met checklist

voor een passende benadering van mensen met een niet aangeboren hersenletsel (NAH), een licht verstandelijke beperking (LVB) of autisme (ASS) bij de aanpak van personen met verward gedrag

MEE NL

Mei 2018

1. Inleiding

Steeds meer wordt onderkend dat als 'verward' aangemerkt gedrag voor een deel te maken heeft met niet zichtbare beperkingen. Het gaat om mensen met Niet aangeboren hersenletsel (NAH), een licht verstandelijke beperking (LVB), en een Autisme Spectrum Stoornis (ASS). Het niet herkennen van hun aandoening en weten hoe daarmee om te gaan kan leiden tot onbegrepen en ten onrechte als 'verward' aangemerkt gedrag. En als wel sprake is van verward gedrag bij mensen met NAH, LVB en ASS is het onderkennen daarvan van belang bij het benaderen van deze personen.

Dit besef komt steeds meer tot uiting in de praktijk en de gemeentelijke en regionale plannen van aanpak van personen met verward gedrag. De daarin opgedane ervaringen en inzichten zijn benut voor het opstellen van deze handreiking. Deze is bedoeld voor lokaal en regionaal betrokkenen. Zij kunnen deze gebruiken als checklist. Hiermee kunnen zij nagaan of de door hen gekozen benadering voldoende rekening houdt met mensen met niet zichtbare beperkingen. En zij kunnen zich laten inspireren tot op mensen met NAH, LVB en ASS gerichte initiatieven.

Deze handreiking begint met een toelichting op het thema 'niet zichtbare beperkingen en (vermeend) verward gedrag. Het benoemt vervolgens de belangrijkste elementen van een sluitende benadering die ook rekening houdt met mensen met NAH, LVB of ASS. Hiervoor wordt aangesloten bij de fasen en bouwstenen die in de aanpak van mensen met verward gedrag is gekozen.

Deze handreiking is ontwikkeld in het kader van het MEE NL project NAH, LVB EN ASS BETER IN BEELD. Dit project is gesubsidieerd door ZonMw. In het project is samen gewerkt met ervaringsdeskundigen, het Kenniscentrum Vilans/ Integraal Werken in de Wijk, het Kenniscentrum LVB, de Nederlandse Vereniging Autisme (NVA) en het Hersenletselteam uit Overijssel. Verder zijn de inbreng en ervaringen verwerkt van mensen met NAH, LVB en ASS. Verder is informatie gekregen van de LFB, belangenorganisatie van mensen met een verstandelijke beperking.

Niet zichtbare beperkingen en (vermeend) verward gedrag

Er zijn situaties waarin mensen zich anders gedragen dan verwacht. Of er zijn signalen uit de omgeving over mogelijk zorgwekkende situaties of klachten van overlast. Soms is sprake van een verward persoon.

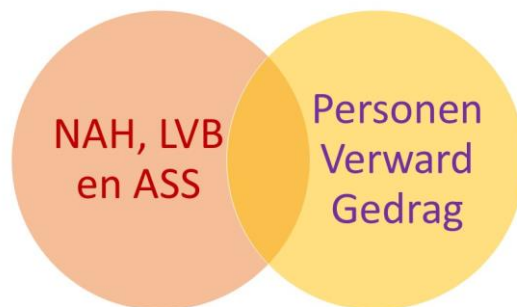
Definitie Persoon met verward gedrag

Landelijk wordt gezocht naar een goede definitie van personen met verward gedrag. Een veel gebruikte omschrijving is: het gaat om mensen die grip op hun leven (dreigen te) verliezen, waardoor het risico aanwezig is dat zij zichzelf of anderen schade berokkenen, overlast veroorzaken of zelfs in het strafrechtelijk circuit belanden.

Bron: Tussenrapportage Aanjaagteam Verwarde Personen, januari 2016

Overlappende groepen

Maar dat hoeft niet altijd zo te zijn. Verward gedrag wordt nu vaak in verband gebracht met psychiatrische aandoeningen. Maar als verward aangemerkt gedrag kan ook te maken hebben met niet zichtbare beperkingen zoals niet-aangeboren hersenletsel (NAH), een licht verstandelijke beperking (LVB) of een Autisme Spectrum Stoornis (ASS). Geen goede communicatie, misverstanden en het niet herkennen van een beperking kunnen leiden tot angst en boosheid, overvraging en stress. Dat zijn belangrijke oorzaken voor het ontstaan van (vermeend) verward gedrag.

Dit is voor alle betrokkenen een onwenselijke situatie. Hoe kan je als professional of omstander hiermee omgaan? Op welke wijze kun je signalen herkennen dat het gaat om iemand met NAH, LVB of ASS? Zeker als deze mensen zich verbaal sterk uiten worden zij overschat in hun mogelijkheden. Kan je onbegrepen gedrag als gevolg van misverstanden in de communicatie voorkomen? En van daaruit samen werken aan een oplossing? Wat doe je als het wel gaat om een persoon met verward gedrag waarbij ook sprake is van NAH, LVB of ASS?

Persona's NAH, LVB en ASS

Toelichting op mensen met NAH, LVB en ASS en verward gedrag

Kevin, Jordy en Anne

Vilans en MEE NL hebben 'persona's' NAH, LVB en ASS en verward gedrag opgesteld. Dit zijn aan de praktijk ontleende beschrijvingen van de belangrijkste kenmerken van de doelgroep. De persona's van Kevin (NAH), Jordy (LVB) en Anne (autisme, ASS) brengen de doelgroep tot leven en geven deze letterlijk een gezicht. De persona biedt professionals beter inzicht in de leefsituatie en vragen van de burger. Het geeft de professional gelegenheid zijn acties af te stemmen op die burger. Deze persona's zijn te vinden op <http://www.kpgs.nl/verwardgedrag>

De persona's maken zichtbaar dat verwardheid met meer te maken kan hebben dan met psychische problematiek. Het is daarom belangrijk in de aanpak van verward gedrag ook aandacht te besteden aan mensen met NAH, LVB of ASS.

2. Fasen en bouwstenen

Fasen

Veel inspanningen rondom mensen met verward gedrag richten zich op de acute situatie van verwardheid. Dan is er een grote noodzaak. Vaak zijn dit de situaties die als 'incidenten' in de media verschijnen en de beeldvorming bepalen. Maar duidelijk is dat net zo belangrijke fasen die van het stabiliseren en voorkomen zijn. In schema:

Bron: inventarisatie kennisnetwerk verward gedrag

Verwarring is geen permanente staat van zijn. 'Verwarring' is een moment van crisis met een voor- en een natraject. Iedere fase heeft een eigen dynamiek,

thema's en vragen. Uiteindelijk gaat het om het bevorderen van sociale inclusie. Bevorderen van participatie in brede zin, redzaamheid, zorgen voor elkaar, benutting van sociale netwerken en vergroten van veiligheid zijn daarbinnen belangrijke thema's. Niet alleen voor mensen met psychiatrische aandoeningen, maar ook voor mensen met NAH, LVB en ASS. De thema's komen overeen, wel kunnen die om een specifieke invulling vragen.

Bouwstenen schakelteam

Het belang van preventie, vroegtijdige signalering en een samenhangende aanpak in alle fasen komt terug in de bouwstenen voor een sluitende aanpak voor mensen met verward gedrag.

Bron: Aanjaagteam Verwarde Personen, 2016

Deze bouwstenen kunnen daarmee ook benut worden waar het gaat om mensen met NAH, LVB en ASS en al dan niet verward gedrag.

De specifieke invulling komt onder meer tot uiting in:

- Vroegtijdig herkennen
Naast het vroegtijdig herkennen van signalen van verward gedrag gaat het bij mensen met NAH, LVB of ASS allereerst om het herkennen van de aandoening. Juist omdat deze aandoeningen niet zichtbaar zijn, kan het herkennen daarvan al voorkomen dat situaties escaleren.
- De preventie
Bij mensen met een psychiatrische aandoening richt de inzet zich op het herstel van de situatie en het voorkomen dat een (psychische) crisis erger wordt. Bij mensen met NAH, LVB of ASS is minder sprake van herstel. Wel geldt ook voor hen dat aandacht voor hun dagelijks leven - op alle levensgebieden - en een stabiele levensstructuur kan voorkomen dat zij in situaties terecht komen waarmee zij of hun omgeving niet om

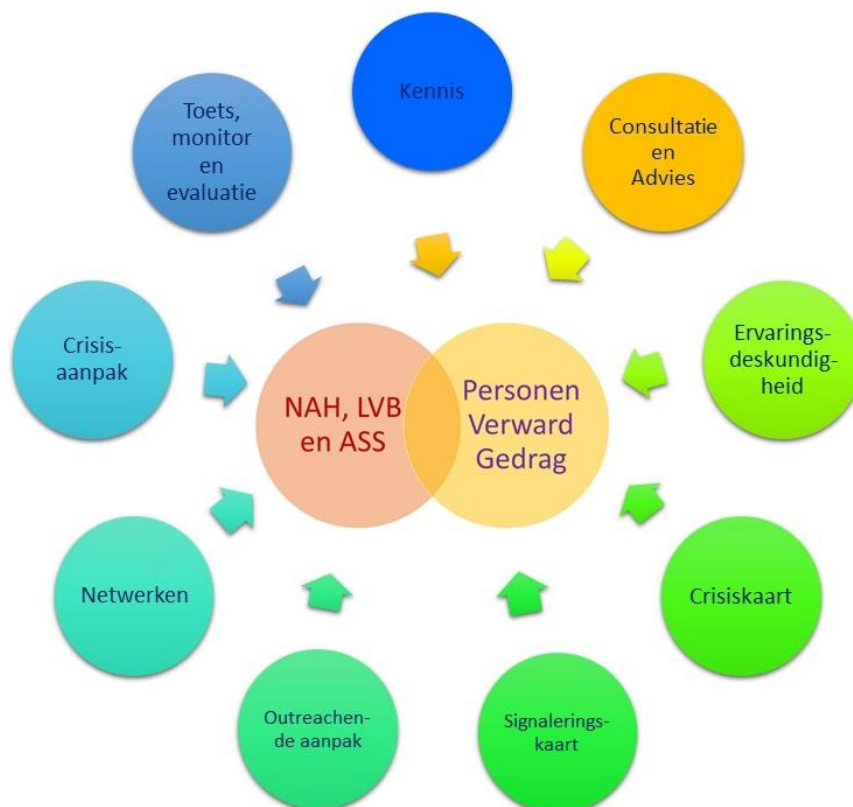
kunnen gaan.

- **Samenwerking voor een sluitende keten**
Onder regie van de gemeenten werken lokaal ketenpartners op meerdere domeinen samen aan een sluitende aanpak van mensen met verward gedrag. De kern bestaat uit partners op het gebied van (openbare) geestelijke gezondheidszorg, de veiligheidsketen (politie, justitie, reclassering, handhaving), zorg- en welzijnsorganisaties. Voor mensen met NAH, LVB en ASS vraagt dit om betrokkenheid van ervaringsdeskundigen, hulpverleners en organisaties met kennis en ervaring met deze doelgroepen.

Deze opsomming is niet volledig. Het is vooral een uitnodiging om na te gaan wat cruciale aandachtspunten vanuit NAH, LVB en ASS zijn bij de invulling van de bouwstenen.

3. Checklist LVB, NAH en ASS beter in beeld

MEE NL heeft in het kader van het ZonMw-project NAH, LVB en ASS beter in beeld projecten en initiatieven van MEE en samenwerkingspartners rondom mensen met NAH, LVB en NAH en personen met verward gedrag geïnventariseerd. Hieruit komen elementen om te benutten bij de sluitende aanpak van personen met verward gedrag.

1) Kennis

Kennis van NAH, LVB en ASS is cruciaal voor het onderkennen van deze doelgroep en het daar gericht acties op ondernemen. Dit geldt niet alleen voor professionals, vrijwilligers en andere betrokkenen in de directe omgeving van de persoon met NAH, LVB of ASS. Ook voor beleidsmakers en bestuurders leidt kennis tot bewustwording en het in beleid en organisatie rekening houden met deze doelgroepen.

Veel activiteiten van MEE en andere (kennis)partners richten zich daarom op het vergroten van kennis en vaardigheden bij professionals, vrijwilligers en andere betrokkenen over de doelgroepen NAH, LVB en ASS. Dit gebeurt door:

- Informatie
- Opleiding: e-learning en trainingen
- Intervisie

Voorbeelden:

- Rondom niet-zichtbare beperkingen (NAH, LVB en ASS) en 'Verward gedrag' is voor werkers in de wijk de e-learning '*Niet zichtbare beperkingen beter in beeld*' gemaakt.
De e-learning richt zich primair op wijkverpleegkundigen, sociaal beheerders (woningbouw), loketmedewerkers, doktersassistenten, agenten op straat en ambulance personeel. De e-learning ondersteunt hen bij het herkennen van en omgaan met niet zichtbare beperkingen. De e-learning is ontwikkeld door MEE NL in samenwerking met een aantal kennisinstituten, ervaringsdeskundigen en vertegenwoordigers van lokale professionals. Meer informatie over de e-learning is te vinden op:
<https://www.mee.nl/aanbod/e-learning/e-learning-niet-zichtbare-beperkingen-beter-in-beeld>
- MEE Academie
Met kennisdeling, training en scholing helpt MEE iedereen die wil weten hoe meedoen mogelijk gemaakt kan worden. Dit kan om algemene thema's gaan, maar ook specifiek rondom 'Verward'. MEE NL geeft via de academie toegang tot landelijke kennisproducten en het aanbod van de regionale MEE-organisaties. Samen met deze regionale MEE-organisatie biedt MEE NL een veelzijdig aanbod voor professionals, gemeenten, mantelzorgers, familie of het algemeen publiek.
Meer informatie over de MEE deskundigheidsbevordering is te vinden op:
<https://www.mee.nl/academie>
- Intervisie/Praktijkcoaching
Leren door kennis vergaren is één, toepassen door doen is twee.
 - Aansluitend op training biedt MEE Gelderse Poort in een pilotproject 'Verward' intervisie of praktijkcoaching aan

professionals. Het doel is om de aanwezige handelingsverlegenheid om te zetten in adequaat handelen in de praktijk;

- Vanuit de behoefte aan praktische ondersteuning verzorgt MEE Zuid-Limburg structurele intervisie. Professionals kunnen geanonimiseerd situaties inbrengen om van en met elkaar te leren hoe hiermee om te gaan.

2) Consultatie en advies

De noodzakelijke kennis over mensen met NAH, LVB en ASS laat zich niet alleen vertalen in informatie-overdracht en trainingen. Ook niet is alle expertise overdraagbaar.

Voor bepaalde situaties of specifieke vraagstukken kan met consultatie of advies hierin voorzien worden. Er zijn verschillende opties om dit te organiseren met regionale of landelijke organisaties die over deze expertise beschikken (MEE, kenniscentra).

Dit kan op ad hoc basis of meer structureel in een casuïstiekoverleg. Naast cliëntgebonden vraagstukken kan het gaan om het oproepen van expertise bij beleids- en organisatievraagstukken.

Voorbeelden:

Inzet expertise specifieke doelgroepen

- Gemeenten betrekken MEE-organisaties bij de ontwikkeling en uitvoering van regionale/lokale initiatieven vanuit hun expertise rondom mensen met NAH, LVB of ASS om tot een adequate aanpak van Personen met Verward gedrag te komen;
- Specialisten van MEE zijn beschikbaar voor casuïstiekoverleg of consultatie voor: sociale teams; overlegtafels zorg, politie & justitie;
- In een pilotproject 'Verward' maakt een consulent van MEE Gelderse Poort een analyse van de situatie van de individuele cliënt met NAH, LVB of ASS en geeft advies op maat. Dit kan buiten de bestaande beleidsregels valt. Dit vraagt om lef en voortdurende afstemming en zoeken naar oplossingen bij de partners van het project.

3) Ervaringsdeskundigheid

Het benutten van ervaringsdeskundigheid is een belangrijk uitgangspunt bij de aanpak van Personen met Verward gedrag. Dit geldt eveneens voor mensen met NAH, LVB of ASS.

In regionale en landelijke projecten rondom Personen met verward gedrag en 'niet zichtbare beperkingen' werkt MEE intensief samen met ervaringsdeskundigen NAH, LVB en ASS. De inzet van ervaringsdeskundigheid vraagt om een duidelijke visie, organisatie en faciliteiten (opleiding, ondersteuning, vergoeding).

4) Voorbeelden:

Bij bijeenkomsten, presentaties, workshops en trainingen hebben ervaringsdeskundigen met NAH, LVB of ASS een actieve rol. Zij vormen onderdeel van de project-, of klankbordgroep, geven presentaties en trainingen.

- Trainers van MEE Gelderse Poort verzorgen samen met ervaringsdeskundigen trainingen voor professionals en vrijwilligers;
- MEE Zuid-Limburg geeft samen met ervaringsdeskundigen trainingen NAH en LVB;
- MEE Drenthe maakt gebruik van een sociaal uitzendbureau waarbij vraag naar en aanbod van ervaringsdeskundigheid bijeengebracht wordt en effectief ingezet wordt bij een sluitende aanpak middels informatie, voorlichting, werving en selectie.
- Innovatiewerkplaats Ervaringsdeskundigheid Noord-Nederland MEE Groningen is partner van dit initiatief van de Hanzehogeschool Groningen. De betrokken ervaringsdeskundigen, professionals en instellingen willen, in samenwerking met elkaar, nieuwe kennis, instrumenten, handvatten en diensten ontwikkelen en implementeren op het gebied van ervaringsdeskundigheid. Waaronder de inzet van ervaringsdeskundigheid bij Verwarde personen (<http://iwpervaringsdeskundigheid.nl/>)
- Ervaringsdeskundigen krijgen van MEE training, begeleiding en een (onkosten)vergoeding, zoals bij:
 - MEE infocentrum GGZ/MEE Utrecht, Gooi & Vecht
<https://www.mee-ugv.nl/ervaringsdeskundigen>
<https://www.mee-ugv.nl/mee-infocentrum-ggz>
 - De Meent Groep
<https://www.meedemeentgroep.nl/veelgestelde-vragen-over-ervaringsdeskundigen-bij-mee>

5) Crisiskaart

De crisiskaart geeft beknopt aan wat in geval van een (dreigende) crisis door de cliënt gewenst is. De kaart attendeert hulpverleners of andere betrokkenen op de problematiek van de persoon. Het bevat een samenvatting van de gewenste acties. De crisiskaart wordt gebruikt voor mensen met een psychiatrische problematiek en vervult daarvoor een meerwaarde. Zie voor meer informatie <https://www.crisiskaart.nl/>.

De kaart kan ook een hulpmiddel zijn voor mensen met NAH, LVB en ASS en (vermeend) verward gedrag.

In een aantal regio's zijn MEE-organisaties betrokken bij de crisiskaart ggz of de mogelijke invulling daarvan voor mensen met NAH, LVB en ASS.

6) Voorbeelden:

- MEE Utrecht Gooi & Vecht
 - Amersfoort en Soest
In deze 2 gemeenten bestaat al langer de crisiskaart ggz en heeft MEE Utrecht Gooi & Vecht daarbij een rol vanuit het samenwerkingsverband Indebuurt033.
 - Regio Gooi en Vecht
In opdracht van dit regionale samenwerkingsverband van gemeenten voert MEE Utrecht Gooi & Vechtstreek in 2018/2019 een pilot uit. De pilot is gericht op de implementatie en professionele uitvoering van de crisiskaart in de regio Gooi en Vechtstreek. Doel is om te onderzoeken of en hoe dit instrument structureel geborgd kan worden en kan bijdragen aan de sluitende aanpak. De aanpak richt zich (in eerste instantie) op mensen die eerder een psychische crisis hebben meegemaakt en/of bang zijn om die in de toekomst mee te zullen maken.

- MEE Gelderse Poort
De vraag is of de crisiskaart bij mensen met een lichte verstandelijke beperking (LVB) net zo werkt als in de GGZ. De kaart is opgesteld door de persoon in kwestie met ondersteuning van een onafhankelijk adviseur. Het gaat daarbij om inzicht in het eigen functioneren op weg naar herstel. Je kunt je afvragen of dat bij LVB'ers op dezelfde manier werkt. Hier is niet zo zeer sprake van herstel, maar van stabiel houden van de situatie. Ook kunnen het netwerk – familie en begeleiders een andere rol hebben.
MEE Gelderse Poort onderzoekt in een pilot 'Verward' tot 2019 in de gemeenten Berg en Dal en Tiel – in de veiligheidsregio Gelderland-Zuid – hoe de huidige crisiskaart functioneert voor LVB'ers. In afstemming met het landelijk project crisiskaart en in samenwerking met andere MEE-organisaties wordt nagegaan of verbeteringen mogelijk zijn. Dit kan leiden tot een 'alternatieve crisiskaart' voor zelfstandig wonende mensen met een LVB. Die crisiskaart zou dan in heel Nederland kunnen worden gebruikt.
<https://www.meegeldersepoort.nl/nieuws/licht-verstandelijk-beperkt-en-verward-dan/>

7) Herkenningskaart/Signaleringskaart

Algemene informatie over een beperking (NAH, LVB of autisme) kan in de vorm van een herkenningskaart voor het bredere publiek toegankelijk worden gemaakt. Naast het herkennen van een mogelijke beperking geeft een dergelijke kaart praktische tips over het omgaan met die persoon en eventueel contactinformatie.

Uit onderzoek van MEE NL blijkt dat veel professionals in de veiligheidsketen en het sociaal domein hebben behoefte aan een instrument dat hen ondersteunt bij het 'op straat' maken van de afweging

dat een persoon onbegrepen gedrag vertoont dat wellicht een andere benadering vraagt dan andere burgers. Een signaleringskaart kan daarvoor een hulpmiddel zijn. De signaleringskaart zelf is nadrukkelijk geen diagnose-instrument. Het helpt om onbegrepen gedrag bij de burger, of onbegrip bij de professional te signaleren en de drempel te verlagen om passende acties te ondernemen.

Voorbeelden:

- Herkenningskaart
MEE Drenthe ontwikkelt in een pilot 'Verward' een herkenningskaart voor het signaleren van Verward gedrag. Dit krijgt de vorm van een quickscan met daarbij gegevens voor een lokale helpdesk. De herkenningskaart komt beschikbaar op openbare ontmoetingsplekken en bij trainingen LVB, NAH en ASS.
- Signaleringskaart
MEE NL bekijkt met kenniscentrum Vilans de mogelijkheid om voor professionals binnen het sociaal domein, politie en de justitieketen een signaleringskaart 'niet zichtbare beperkingen en Verward gedrag' te ontwikkelen. Doel is hen daarmee handvatten te bieden voor een onderbouwing van de eigen professionele besluitvorming om andere vormen van communicatie te gebruiken, te vragen naar een crisiskaart, hulp in te schakelen of wellicht een verdere screening op een beperking te doen.

8) Outreachende aanpak

Niet wachten tot situaties uit de hand lopen maar het vroegtijdig onderkennen van signalen door een outreachende aanpak kan crises voorkomen. Het benaderen van personen met potentiële problemen en mogelijk escalerende situaties vergt een actieve benadering. Het gaat om het letterlijk opzoeken en contact leggen met mensen met (mogelijk) NAH, LVB en ASS en (vermeend) verward gedrag. Eveneens betreft het verder het laagdrempelig beschikbaar zijn voor burgers in de wijk en op 'vindplaatsen'.

Voorbeelden:

- Pop-up plekken
In een pilot 'Verward' heeft MEE Drenthe in twee Drentse gemeenten laagdrempelige pop-up plekken ingericht waar inwoners terecht kunnen voor informatie, advies en signalering over (mogelijk) verwarde personen. Daarnaast zijn deze plekken ook voor mensen met psychische of sociale problematiek en zijn er ervaringsdeskundigen.
- Vroegsignalering, transitie momenten en netwerkversterking
MEE werkt outreachend wanneer mensen met een beperking niet bij

machte zijn hun ondersteuningsvraag kenbaar te maken. De inzet richt zich op het bereiken van mensen met beperkingen en pro-actief handelen:

- Uit casuïstiek bij onder andere sociale teams komen vaak signalen die wijzen op een mogelijke beperking. Ook (betalings)problemen of klachten bij woningbouwcorporaties, (problematische) schulden of knelpunten bij uitkeringen kunnen daarop wijzen. Consulente(n) van MEE kunnen deze signalen duiden en contact leggen met de betreffende personen;
- Beschikbaar op transitie momenten en trajectbegeleiding
Voor veel mensen met een beperking kunnen zogenaamde 'transitiemomenten' veel onzekerheid en stress geven. Dit kan in contact met instanties of personen tot afwijzend of afwijkend gedrag leiden. Ook kunnen verkeerde keuzen tot problemen leiden. Dit is mogelijk te voorkomen door op cruciale momenten/levensgebeurtenissen er te zijn en ondersteuning te bieden. Een voorbeeld voor LVB-jongeren is in Rotterdam de 'Krachtcoach':

<https://www.meerrotterdamrijnmond.nl/media/1088/krachtcoach-low-res-leesversie.pdf>

Ook het op langere termijn beschikbaar zijn van trajectbegeleiding biedt de gelegenheid vanuit een vertrouwensrelatie contact te leggen en te houden met personen met een niet-zichtbare beperking en mogelijk Verward gedrag;

- Sociaal netwerk versterking (SNV)
De werkwijze Sociale Netwerk Versterking (SNV) richt zich op het samenwerken met het sociale netwerk van het gezin, een volwassene of een kind. De cliënt verkent en werkt samen met zijn sociale netwerk en maakt een plan voor de toekomst. Met SNV kan het bestaande netwerk benut worden. Als dat ontbreekt, kan SNV helpen een netwerk op te bouwen.

<https://www.mee.nl/trainingsaanbod-sociale-netwerk-versterking>
<https://mee-veluwe-ijsseloevers.nl/sociale-netwerk-versterking-snv-in-de-praktijk>

9) Netwerken

In veel regio's zijn er netwerken gevormd rondom de doelgroepen NAH, LVB en ASS. Dit zijn samenwerkingsverbanden van inhoudelijk experts en hulpverleners/zorgaanbieders. Naast ontwikkelen en delen van expertise (met elkaar en met anderen) richten de netwerken zich op samenwerking in de keten en het bieden van oplossingen rondom casuïstiek. MEE is vaak betrokken bij deze netwerken (variërend van deelnemer tot coördinator). Deze netwerken kunnen een inzet hebben bij de aanpak van mensen met Verward gedrag.

Voorbeelden:

Netwerken

- Niet aangeboren hersenletsel (NAH)
In Nederland zijn 17 regionale coördinatiepunten/hersenletselteams voor advies en informatie over Niet Aangeboren Hersenletsel. De contactgegevens staan op de site <http://www.hersenletselteams.nl/>
- Autismenetwerken
In de regionale intersectorale autismenetwerken werken organisaties uit verschillende sectoren met elkaar samen in de zorg voor en ondersteuning van mensen met autisme op alle levensstreeplijnen. Een overzicht staat op: <http://www.autisme.nl/2517.aspx>

10) Crisisaanpak

Onhoudbare situaties kunnen escaleren en om directe actie vragen. Voor mensen met NAH, LVB en ASS zijn dan een specifieke ondersteuning en opvang nodig. Dit vraagt om een crisisregeling met afspraken over voorzieningen, toeleiding en in te zetten hulp.

In verschillende regio's zijn MEE-organisaties coördinator van de crisisregelingen of worden zij betrokken als het (mogelijk) gaat om mensen uit de doelgroep NAH, LVB, ASS.

Deze expertise en ervaringen kunnen benut worden bij de regionale aanpak van mensen met Verward gedrag om te kijken welke specifieke toeleiding, beoordeling (deskundigheid en locatie) en (tijdelijke) opvang nodig zijn.

11) Toetsing, monitor en evaluatie

Gemeenten geven actief invulling aan hun regieverantwoordelijkheid voor een sluitende aanpak voor mensen met verward gedrag. Daarbij is de vraag aan de orde of deze voldoende aansluit bij mensen met NAH, LVB en ASS. Dit kan op verschillende momenten:

- vooraf : aangeven wat nodig is en toetsen aanpak
- tussentijds : volgen of monitoren
- achteraf : evalueren

MEE kan deze toetsing, monitor en evaluatie uitvoeren of daaraan bijdragen.

In een apart document zijn beschrijvingen opgenomen van initiatieven en activiteiten gericht op mensen met NAH, LVB en ASS en het thema 'verward'. Dat overzicht is een momentopname en niet volledig. Een deel van de initiatieven is in regionale pilotprojecten in ontwikkeling. De resultaten komen in de periode 2018-2019 beschikbaar.

4. Geleerde lessen: tips en adviezen uit de praktijk

Vanuit de tot medio 2018 opgedane ervaringen zijn lessen geleerd. Hieruit zijn tips en adviezen af te leiden voor andere initiatiefnemers, regio's, beleidsmakers en financiers.

A. Gezien worden

- Bewustwording van niet-zichtbare beperkingen NAH, LVB en ASS en wat voor hen passend is, is cruciaal bij de Aanpak van Personen met Verward gedrag;
- Niet alleen in de uitvoering moeten mensen met NAH, LVB en ASS 'gezien worden'. Ook in beleid en organisatie waar de voorwaarden voor een sluitende aanpak gecreëerd worden;
- Benader mensen als individueel persoon en ga niet uit van een 'standaardbenadering' van mensen met NAH, LVB of ASS;

B. Deskundig door ervaring

- De betrokkenheid van ervaringsdeskundigen NAH, LVB en ASS heeft een grote meerwaarde voor de opzet en uitvoering van activiteiten voor deze doelgroepen bij de Aanpak van Personen met Verward gedrag;
- De inzet van ervaringsdeskundigen vergt 'oog voor verschil'. Mensen met LVB lijken lokaal uit beeld te verdwijnen en het verkrijgen van hun medewerking vereist een andere benadering dan mensen met NAH of ASS;
- Voldoende tijd om ervaringsdeskundigen te vinden, hen voor te bereiden en te begeleiden en een goede match tussen vraag naar en aanbod van ervaringsdeskundigen bepalen het succes van hun inzet;

C. Maatwerk voor vrijwilligers en professionals

- Vrijwilligers en professionals hebben in verschillende mate het besef of de tijd om kennis te vergaren over mensen met NAH, LVB of ASS. Een modulair trainingsaanbod kan de gewenste variatie bieden voor een zo groot mogelijk bereik versus de noodzakelijke verdieping;
- Het verbinden van deskundigheidsbevordering (kennis) met concrete instrumenten vergroot de toepasbaarheid van de kennis in de praktijk door de vrijwilliger of professional;

D. Samenwerken is netwerken

- Organiseer tijdig betrokkenheid, draagvlak en daarmee inzet van alle relevante lokale en regionale partners. Gezamenlijke voorbereiding van initiatieven bevorderen een soepelere implementatie en resultaten;
- Samenwerken kost tijd, afstemming en geduld. Maar kosten gaan voor de baat. Als je elkaar eenmaal beter kent en begrijpt, weet je elkaar sneller te vinden als dat voor de mensen met NAH, LVB en ASS en (mogelijk) verward gedrag nodig is;

E. Sluitende aanpak voor alle groepen en in gehele keten

- De groep mensen met (vermeend) Verward gedrag is gevarieerd, waaronder mensen met (ook) NAH, LVB en ASS. Dat betekent dat afhankelijk van de doelgroep verschillende sluitende sporen mogelijk moeten zijn;
- Een samenhangende benadering van Personen met Verward gedrag beperkt zich niet tot de 'crisisfase'. Deze werkt ook aan de randvoorwaarden waarmee escalatie voorkomen kan worden. Uiteindelijk is dat een inclusieve maatschappij.

F. Lokaal uitvoeren, landelijk faciliteren

- De inzet voor mensen met met NAH, LVB en ASS en (vermeend) Verward gedrag is vooral lokaal en regionaal ingebed. Wel is daarbij behoefte aan het:
 - delen van kennis en ervaringen;
 - gezamenlijk ontwikkelen van werkwijzen en instrumenten;
- Dit vraagt om landelijke faciliteiten om de lokale en regionale initiatieven te ondersteunen.

Bijlage: Checklist Niet-zichtbare beperkingen in beeld

Niet aangeboren hersenletsel (NAH), Licht verstandelijke beperkingen (LVB) en autisme (ASS) en de aanpak van Personen met Verward gedrag

Onderwerp	Geef met ja of nee aan of hieraan wordt voldaan
Kennis van NAH, LVB en ASS	Ja / Nee
Consultatie en advies rondom bepaalde situaties of specifieke vraagstukken	Ja / Nee
Inzet ervaringsdeskundigheid NAH, LVB en ASS	Ja / Nee
Gebruik/Ontwikkelen crisiskaart voor NAH, LVB en ASS	Ja / Nee
Gebruik/Ontwikkelen herkenningkaart/Signaleringskaart	Ja / Nee
Outreachinge aanpak naar mensen met NAH, LVB en ASS	Ja / Nee
Benutten regionale (expertise)netwerken NAH, LVB en ASS	Ja / Nee
Passende crisisaanpak voor mensen met NAH, LVB en ASS	Ja / Nee
Toetsing, monitor en evaluatie van aanpak Personen met Verward gedrag vanuit opties mensen met NAH, LVB en ASS	Ja / Nee